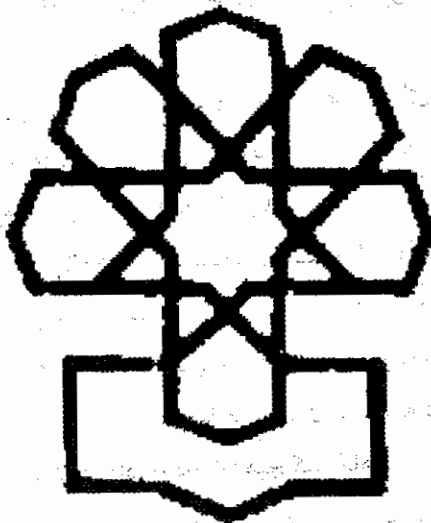

چشم انداز بازار نفت در سال آینده

درباره لایحه بودجه ۱۳۸۰ - شماره (۲۷)

موسسه پژوهشی ملی شورای اسلامی
مطالعات و واحد اسناد و اطلاع رسانی
شماره: ۳۰۴
شماره: ۳۰۴
تیرماه ۱۳۷۹

کد موضوعی: ۱۸۰

شماره مسلسل: ۵۹۱۸

معاونت پژوهشی
آذر ۱۳۷۹

کار: دفتر امور زیربنایی

قیمت‌های نفت به دنبال سه مرحله کاهش تولید اوپک از ماه مارس ۱۹۹۹ روند صعودی به خود گرفته و تاکنون نیز در سطح بالایی قرار دارد به طوری که سبد نفتی اوپک که در سال ۱۹۹۸ به سطح ۱۲/۲۸ دلار در بشکه سقوط کرده بود در سال ۱۹۹۹ با متوسط روزانه ۵/۱۹ دلار ترقی به ۱۷/۴۷ دلار در بشکه رسید با ادامه این روند در سال ۲۰۰۰ میلادی علی‌رغم چند مرحله افزایش تولید اوپک قیمت‌های نفت همچنان در سطح بالایی قرار داشته به گونه‌ای که متوسط سبد اوپک تا انتهای ماه نوامبر (متوسط یازده ماهه سال جاری) به ۲۷/۹۰ دلار در بشکه رسیده است.

چنانچه این روند ادامه داشت چشم انداز قیمت‌های نفت بسیار امیدوار کننده بود اما تحولات غیر منتظره بازار نفت در ماه دسامبر دست اندرکاران بازار نفت را ناچار ساخت تا در پیش‌بینی‌های خود تجدید نظر نمایند.

کاهش حدود ۹ دلار در قیمت‌های نفت در شرایطی صورت گرفت که عراق صادرات خود را از ابتدای ماه دسامبر قطع نمود در حالی که صاحب نظران انتظار داشتند به دنبال قطع صادرات عراق قیمت‌های نفت به سرعت ترقی نموده و به بیش از ۴۰ دلار در بشکه برسد قابل توجه این که پیش از این صاحب نظران نسبت به کاهش قیمت‌های نفت پس از خاتمه فصل زمستان هشدار داده بودند اما هیچ کس کاهش سریع قیمت‌های نفت را در بحبوحه زمستان، آن هم در شرایطی که صادرات نفت عراق به میزان ۲/۴-۲/۳ میلیون بشکه در روز از بازار نفت خارج شده بود را پیش‌بینی نکرده بود بدیهی است چنانچه روند نزولی قیمت‌های ادامه یافته و در فصل بهار و تابستان سال آینده تشدید شود چشم انداز قیمت‌های نفت بسیار نگران کننده خواهد بود، مگر آن که اوپک با تصمیمات بازدارنده خود مانع از سقوط مجدد قیمت‌های نفت شود. از این رو سطح قیمت‌های نفت در سال آینده به میزان قابل توجهی به رفتار اوپک بستگی خواهد داشت، بدیهی است تصمیمات به موقع اوپک و کاهش سطح

تولید این سازمان به میزان مورد نیاز در استحکام قیمت‌های نفت کاملاً مؤثر خواهد بود. اما بررسی تاریخی عملکرد این سازمان بیانگر این واقعیت است که معمولاً تصمیمات اوپک با تأخیر همراه بوده است متوسط تولید اوپک در ماه نوامبر حدود ۲۹/۵ میلیون بشکه بوده که با توجه به تقاضای جهانی از نفت اوپک در نیمه اول و دوم سال آینده این سازمان می‌بایست به ترتیب حدود ۲/۵ و ۱ میلیون بشکه در روز در برهه‌های یاد شده از تولید خود بکاهد. با توجه به نقش عوامل بنیادین بازار نفت در ترسیم چشم‌انداز بازار نفت در سال آینده به بررسی وضعیت اقتصاد جهان و شرایط عرضه و تقاضای جهانی نفت می‌پردازیم.

الف- وضعیت اقتصاد جهان

به‌طور کلی صاحب‌نظران معتقدند رشد اقتصادی جهان در سال آینده کم‌تر از سال جاری خواهد بود که این امر عمدتاً به دلیل کاهش رشد اقتصادی کشورهای OECD صورت خواهد گرفت در حالی که رشد اقتصادی سایر نقاط جهان (به استثنای کشورهای مستقل مشترک‌المنافع (F.S.U) منجمله آسیا، آفریقا و امریکای لاتین و کارائیب نه تنها کم‌تر از سال جاری نخواهد بود بلکه تا حدودی سطحی بالاتر هم قرار خواهد داشت اما به دلیل نقش برجسته و تعیین‌کننده کشورهای OECD در اقتصاد جهان پیش‌بینی می‌شود رشد اقتصادی جهان از ۴/۵ به ۳/۹ درصد در سال آینده تنزل یابد.

براین اساس، رشد اقتصادی کشورهای OECD از ۳/۹ درصد در سال ۲۰۰۰ به ۲/۸ درصد در سال ۲۰۰۱ کاهش خواهد یافت قابل توجه این که عمده کاهش در رشد اقتصادی کشورهای OECD مربوط به کاهش رشد اقتصادی کشورهای امریکایی OECD خواهد بود که رشد اقتصادی آنان از ۵/۱ درصد در سال جاری به ۲/۷ درصد در سال آینده خواهد رسید در حالی که رشد اقتصادی کشورهای اروپایی OECD از ۳/۴ درصد در سال ۲۰۰۰ به ۳/۲ درصد در سال ۲۰۰۱ خواهد رسید رشد اقتصادی کشورهای OECD حوزه اقیانوس آرام نه تنها کاهش نیافته بلکه با اندکی افزایش از ۲/۲ به ۲/۳ درصد افزایش خواهد یافت.

جدول پیش‌بینی رشد اقتصادی جهان

۲۰۰۱	۲۰۰۰	۱۹۹۹	
۲/۸	۳/۹	۲/۹	کشورهای گروه OECD
۲/۷	۵/۱	۴/۲	کشورهای منطقه امریکایی OECD
۲/۴	۵/۱	۴/۲	امریکا
۳/۲	۳/۴	۲/۱	کشورهای اروپایی OECD
۲/۳	۲/۲	۲	کشورهای حوزه اقیانوس آرام OECD
۴/۹	۴/۶	۲/۹	کشورهای در حال توسعه
۴/۹	۴/۸	۳/۱	آفریقا
۳/۸	۳/۱	-۰/۳	امریکای لاتین و کارائیب
۴/۶	۴/۷	۳/۱	کشورهای آسیایی حوزه اقیانوس آرام
۷	۶/۹	۶/۴	هند
۷/۷	۷/۷	۷/۱	چین
۳/۴	۴/۲	۲/۵	کشورهای مستقل مشترک المنافع (F.S.U)
۴/۴	۳/۹	۱/۱	کشورهای عضو اوپک
۳/۹	۴/۵	۳/۳	جهان

به نظر می‌رسد عامل اصلی کندکننده چرخ‌های اقتصاد جهان در سال آینده. اقتصاد امریکا خواهد بود که پس از یک دوره طولانی رونق، به تدریج آثار رکود در آن پدیدار می‌شود از این روست که دیک چنی دستیار جرج بوش کاندیدای جمهوری خواه در انتخابات ریاست جمهوری امریکا، دمکرات‌ها را متهم ساخته که اقتصاد امریکا را به طرف رکود، هدایت نموده‌اند. در مقابل بیل کلینتون رئیس جمهور کنونی امریکا ضمن دفاع از برنامه‌های اقتصادی دولت خود ادامه رشد ۵ درصدی را برای اقتصاد امریکا غیر ممکن دانسته و معتقد است اگر چه سرعت رشد آتی اقتصاد امریکا کمتر از سال جاری خواهد بود اما رکود در اقتصاد این کشور را نمی‌توان پذیرفت وی اخطار کرده که تغییر در سیاست اقتصادی توسط

دولت آتی نگران کننده است.

قابل توجه این که گرنیسن طراح سیاست پولی امریکانیز معتقد است تأثیر کاهش ارزش سهام بر اقتصاد امریکا و کاهش اعتبار اقتصاد امریکانگران کننده است.

همچنین کمیسیون اروپا نیز رشد اقتصادی اروپا در سال ۲۰۰۲ و ۲۰۰۱ را به ترتیب ۳ و ۳/۲ درصد پیش بینی نموده است. اما نرخ تورم را برای این سال ها به ترتیب ۲/۳ و ۲/۲ درصد پیش بینی کرده است. این پیش بینی برای بانک مرکزی اتحادیه اروپا که سعی دارد نرخ تورم را در سطحی کمتر از ۲ درصد نگه دارد خوشایند نیست.

از جمله دلایل کاهش رونق اقتصادی امریکا افزایش نرخ تورم در این کشور است. زیرا صاحب نظران افزایش نرخ تورم از ۲/۷ درصد (سال گذشته) به ۳/۶ درصد در سال جاری را از جمله دلایل کاهش رونق اقتصادی امریکا قلمداد می کنند.

ب- بررسی وضعیت عرضه و تقاضای جهانی نفت

بررسی وضعیت تقاضای جهانی نفت بیانگر این واقعیت است که از نظر رشد تقاضا سال آینده سال مناسبی در مقایسه با سال های اخیر است. زیرا رشد تقاضا در سال ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰ به ترتیب ۱/۲ و ۱/۱ میلیون بشکه در روز بود در حالی که پیش بینی می شود رشد تقاضا نفت در سال آینده حدود ۱/۴ میلیون بشکه در روز باشد که این رقم در مقایسه با سال های گذشته رقم مناسبی است برخی از مؤسسات بین المللی نظر آژانس بین المللی انرژی معتقدند رشد تقاضای نفت در سال آینده بیش از این مقدار خواهد بود. این آژانس (E.I.A) در آخرین گزارش خود (گزارش ماه نوامبر ۲۰۰۰) رشد تقاضای جهانی نفت در سال آینده را ۲ میلیون بشکه در روز پیش بینی نموده است که از این مقدار تنها ۰.۹ میلیون بشکه نصیب کشورهای تولیدکننده غیر اوپک شده و باقی مانده توسط کشورهای عضو اوپک تأمین خواهد شد. اما دبیرخانه اوپک در آخرین گزارش خود (گزارش ماه نوامبر ۲۰۰۰) پیش بینی نموده که تقاضای جهانی نفت از ۷۶ میلیون بشکه در روز در سال جاری به ۷۷/۴ میلیون بشکه در روز در سال آینده خواهد رسید که بیانگر ۱/۴ میلیون بشکه در روز رشد است که از این مقدار ۸۰۰,۰۰۰ بشکه در روز آن توسط کشورهای تولیدکننده غیر اوپک تأمین شده و تنها ۶۰۰,۰۰۰

بشکه در روز آن نصیب کشورهای عضو اوپک خواهد شد. زیرا بر این اساس عرضه نفت غیر اوپک از $48/8$ به $49/6$ میلیون بشکه در روز در سال آینده خواهد رسید که بیانگر $800,000$ بشکه در روز افزایش عرضه آنان است. در نتیجه تقاضای باقی مانده برای متوسط عرضه نفت اوپک در سال آینده $27/8$ میلیون بشکه در روز خواهد بود که از عرضه کنونی اوپک کمتر است.

بر اساس پیش بینی آژانس بین المللی انرژی (E.I.A) متوسط تقاضای جهانی از نفت اوپک در سال آینده $27/9$ میلیون بشکه در روز خواهد بود که تفاوت چندانی با پیش بینی دبیرخانه اوپک ندارد که در نتیجه اوپک ناچار است برای حفظ قیمت های کنونی و تعادل بازار در سال آینده میلادی به طور متوسط $1/7 - 1/6$ میلیون بشکه از تولید خود بکاهد. بدیهی است که سهم کاهش تولید در نیمه اول سال به مراتب بیشتر از نیمه دوم خواهد بود چنانچه اوپک موفق به کاهش تولید به میزان لازم و مورد نیاز بازار نشود عرضه اضافی نفت صرف انباشت ذخیره سازی ها شده و این عامل که معمولاً بالاترین نقش را در فشار به قیمت ها ایفا می کند به تدریج از ابتدای سال آینده و به ویژه در فصل تابستان قیمت های نفت را به شدت تحت تأثیر قرار خواهد داد که در آن صورت عوامل فیزیکی به همراه عوامل روانی بازار قادرند قیمت های نفت را تخریب نمایند.

جدول عرضه و تقاضای جهانی نفت

(میلیون بشکه در روز)

متوسط سال	ربع چهارم	ربع سوم	ربع دوم	ربع اول	متوسط سال	متوسط سال	
۲۰۰۱	۲۰۰۱	۲۰۰۱	۲۰۰۱	۲۰۰۱	۲۰۰۰	۱۹۹۹	
۷۷/۴	۸۰	۷۷/۳	۷۵/۴	۷۶/۹	۷۶	۷۴/۹	تقاضای جهانی نفت
۴۹/۶	۵۰/۲	۴۹/۴	۴۹/۲	۴۹/۶	۴۸/۸	۴۷/۵	عرضه غیر اوپک تقاضا برای نفت اوپک و
۲۷/۸	۲۹/۸	۲۷/۹	۲۶/۲	۲۷/۳	۲۷/۲	۲۷/۴	ذخیره سازی
					۲۸/۱	۲۶/۵	تولید واقعی اوپک
							موازنه تولید (ذخیره سازی)
					+ ۱/۱	- ۰/۹	احتمالی)

چنانچه اعضای اوپک در سال آینده در سطح سهمیه‌های رسمی تولید نموده و اقدام به کاهش تولید ننمایند با در نظر گرفتن تولید ۳ میلیون بشکه در روز برای عراق تولید اوپک در سطح ۲۹/۷ میلیون بشکه در روز خواهد بود که این مقدار سه ربع سال به ترتیب موجب انباشت ۲/۳ و ۳/۵ و ۱/۸ میلیون بشکه در روز ذخیره‌سازی شده و تنها در ربع چهارم سال آینده، روزانه ۱۰۰,۰۰۰ بشکه در روز از ذخیره‌سازی‌ها برداشت خواهد شد که نتیجه این اقدام اوپک متوسط ذخیره‌سازی سالانه ۱/۹ + میلیون بشکه در روز خواهد بود که با رقم ۱/۱ و ۰/۹ - سال‌های ۲۰۰۰ و ۱۹۹۹ قابل مقایسه خواهد بود که نتیجه طبیعی آن فشار شدید بر قیمت‌های نفت در نه ماهه نخست سال آینده خواهد بود.

بر اساس مکانیزم جدید اوپک چنانچه قیمت‌های نفت از محدوده ۲۲ دلار پایین‌تر رفته یا از ۲۸ دلار تجاوز نمایند اوپک با کاهش یا افزایش ۵۰۰,۰۰۰ بشکه در روز تولید خود بازار را متعادل می‌سازد، اما وضعیت مازاد عرضه در سال آینده به گونه‌ای است که کاهش این حجم از تولید اوپک (از نظر روانی و فیزیکی) کارساز نبوده و اوپک ناچار خواهد بود به دفعات از تولید خود بکاهد در حالی که کاهش مورد نیاز بازار به سرعت بازار نفت را متعادل خواهد ساخت والا متعادل نمودن بازار نفت طولانی خواهد بود که انتظار طولانی شدن آن از نظر

روانی به طور مضاعف قیمت های نفت را تحت تأثیر قرار خواهد داد. از این رو شایسته است اوپک حجم اتوماتیک کاهش تولید را از ۰/۵ به یک میلیون بشکه در روز ارتقاء دهد تا سرعت تأثیر گذاری اوپک بر بازار نفت بیش از پیش افزایش یابد.

پیش بینی قیمت های نفت

اکثر پیش بینی های در دسترس که متعلق به سازمان ها و مؤسسات بین المللی است متعلق به قبل از کاهش شدید قیمت ها در ماه دسامبر است. از این رو آنان در شرایطی این پیش بینی ها را انجام داده اند که قیمت های نفت در سطحی بالاتر از ۳۰ دلار در بشکه قرار داشت، اما با کاهش قیمت ها به کمتر از ۲۵ دلار در بشکه احتمالاً این پیش بینی ها مورد تجدید نظر قرار خواهند گرفت.

از جمله این پیش بینی ها، پیش بینی شش مؤسسه بین المللی است که در نشریه P.I.W مورخ ششم نوامبر درج گردیده است که بر این اساس قیمت نفت خام برنت دریای شمال در چهار فصل سال آینده به ترتیب ۲۶/۰۷ و ۲۳/۵۳ و ۲۲/۷۶ و ۲۳/۵۷ خواهد بود.

پیش بینی قیمت نفت برنت دریای شمال (دلار در بشکه)

متوسط	ربع چهارم	ربع سوم سال	ربع دوم سال	ربع اول سال	ربع چهارم	نام مؤسسه
۲۰۰۱	۲۰۰۱	۲۰۰۱	۲۰۰۱	۲۰۰۱	۲۰۰۰	
۲۳	۲۰	۲۰	۲۵	۲۷	۲۸	D.B. LEX BROWN
۲۳/۵	۲۴/۱۵	۲۲/۲۵	۲۰/۶	۲۷	۳۱	U.S.B. WARBURG
۲۳/۵	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۶	SOCIETE GENERAL
۲۳/۴	۲۲/۱۰	۲۲/۸۰	۲۳/۷۵	۲۵	۲۸.۵	HONEY WELL III SPEC
۲۵/۷۶	۲۴/۷۵	۲۴/۳۰	۲۵/۸۰	۲۸/۲۰	۳۰/۲۵	PURVIN AND GERTZ
۲۴/۷	۲۵/۴۰	۲۲/۲۰	۲۳	۲۷/۲۰	۳۰/۴۰	C.G.E.S
۲۳/۹۸	۲۳/۵۷	۲۲/۷۶	۲۳/۵۳	۲۶/۰۷	۲۹/۰۳	متوسط

مدیر صندوق بین‌المللی پول (I.M.F) اخیراً اظهار داشته که عوامل بنیادین بازار قیمت‌های بالاتر از ۳۰ دلار رازیر سؤال می‌برند. همچنین دانیل یوگین رئیس انجمن انرژی کمبریج پیش‌بینی کرده که به دلیل افت تقاضا در آسیا قیمت نفت در سال ۲۰۰۱ به حدود ۲۰ دلار کاهش خواهد یافت.

اما کمیسیون اروپا قیمت نفت را در سال‌های ۲۰۰۱ و ۲۰۰۲ به ترتیب ۲۷ و ۳۰ دلار در بشکه پیش‌بینی کرده است. همچنین اداره اطلاعات انرژی امریکا (E.I.A) پیش‌بینی کرده که قیمت نفت در نیمه نخست سال آینده ۳۰ دلار خواهد بود که این پیش‌بینی نسبت به پیش‌بینی قبلی (۲۷ دلار) سه دلار بالاتر است.

شرکت کونوکو نیز قیمت نفت در سال آینده را ۲۴-۲۵ دلار برای نفت برنت پیش‌بینی کرده است.

کشور مکزیک نیز که از تولیدکنندگان مهم غیراوپک است قیمت نفت در بودجه سال آینده خود را ۱۸ دلار در بشکه فرض نموده است. قابل توجه این‌که مقامات امریکایی در ماه‌های اخیر عمدتاً با قیمت‌های بالاتر از ۲۵ دلار در بشکه مخالفت می‌نمودند اما با سطح قیمت‌ها در محدوده ۲۰-۲۵ دلار مخالفتی نداشتند. به طور کلی مصرف‌کنندگان عمده نفت (کشورهای صنعتی) معتقدند که قیمت‌های بسیار پایین و بسیار بالای نفت هر دو برای اقتصاد جهان نامناسب است اما قیمت‌های متعادل نفت می‌تواند برای تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان مناسب باشد.

چنانچه اوپک بتواند قیمت‌های نفت را در محدوده مورد نظر خود یعنی ۲۲-۲۸ دلار در بشکه نگه دارد متوسط قیمت حدود ۲۵ دلار در بشکه خواهد بود. اما اگر اوپک در زمان مناسب نتواند کاهش‌های به موقع را اعمال نماید متوسط قیمت‌ها در سال آینده به مراتب کمتر از ۲۵ دلار خواهد بود.

به طور کلی با توجه به مطالب یاد شده سقوط قیمت‌های نفت به کمتر از ۱۸-۲۰ دلار در سال آینده بعید به نظر می‌رسد اما قیمت سال آینده نیز از ۲۰ دلار در بشکه فاصله چندانی نخواهد داشت لذا چنانچه قیمت نفت برنت در سال آینده ۲۰ دلار در بشکه باشد قیمت نفت خام‌های کشورمان حدود ۱۸ دلار در بشکه خواهد بود.

قیمت نفت خام‌های شاخص + سبداویک (دلار در بشکه)

متوسط یازده ماهه سال ۲۰۰۰ (تا آخر نوامبر)	سال ۱۹۹۹	سال ۱۹۹۸	
۲۷/۹۰	۱۷/۴۷	۱۲/۲۸	سبداویک
۲۸/۷۴	۱۷/۹۱	۱۲/۷۱	نفت خام برنت
۳۰/۵۶	۱۹/۳۰	۱۴/۳۶	وست تگزاس
۲۶/۶۲	۱۷/۲۴	۱۲/۱۵	نفت خام دبلی

بدیهی است به دلیل ادامه تحریم‌های بین‌المللی و اختلاف نظر مقامات عراقی با شورای امنیت سازمان ملل متحد صادرات نفت عراق کماکان به عنوان عامل نامطمئن در بازار نفت مطرح خواهد بود، اما کشورهای صنعتی به ویژه دولتمردان آمریکایی معتقدند به کمک افزایش عرضه کشورهای دوست خود در منطقه خلیج فارس (عربستان - کویت و امارات متحده) و نیز با استفاده از ذخیره‌سازی‌های اضطراری خود خواهند توانست تأثیر قطع صادرات نفت عراق را به سرعت خنثی نموده و با این عامل که ممکن است قیمت‌های نفت را به سرعت افزایش دهد مقابله نمایند.

ریچاردسون وزیر انرژی آمریکا اخیراً اظهار داشته که ما از تهدیدات عراق بیمی نداریم زیرا برای قطع صادرات این کشور برنامه‌های خوب و فوری تنظیم کرده‌ایم. وی خاطر نشان ساخته که در صورت توقف صادرات عراق استفاده از ذخایر استراتژیک آغاز شده و همچنین چند صادرکننده مهم خاورمیانه متعهد شده‌اند که هرگونه کمبود را جبران نمایند.

وزیر نفت عربستان نیز اعلام نموده که این کشور برای جبران قطع صادرات عراق آمادگی دارد. وی خاطر نشان ساخت که عربستان بازار نفت را به عرضه مطمئن و کافی نفت مطمئن می‌سازد. زیرا به تازگی در اجلاس تولیدکنندگان (اویک) و مصرف‌کنندگان (E.I.A) (در اجلاس ریاض) مذاکراتی صورت گرفته تا بازار نفت از هرگونه تأثیرات منفی ناشی از عوامل غیراقتصادی دور نگه داشته شود.

نتیجه آن‌که با توجه به مطالب یاد شده کمبود نفت در سال آینده بسیار بعید بوده و احتمالاً بازار نفت در سال آینده عمدتاً از اضافه عرضه نفت در ریح خواهد بود که در این صورت قیمت‌های بالای نفت به دور از انتظار خواهد بود.